

Keuzes maken

Niet behandelen, geen sondevoeding?

Beste ethicus,

Meneer Verwoerd is een bewoner met een ernstige verstandelijke handicap, 59 jaar oud. Hij is de laatste paar jaar lichamelijk enorm achteruitgegaan. Vooral slikken is langzaam maar moeilijker geworden. Op het ogenblik kan hij nog wel redelijk drinken. Eten gaat, als we zijn voedsel pureren of heel fijn snijden. Zijn hoogbejaarde ouders hebben met de huisarts gesproken; die heeft beloofd dat als meneer Verwoerd nog verder achteruitgaat, zij geen levensverlengende handelingen zal inzetten. Dat gesprek ging over beademing en reanimatie.

Daar kan ik inkomen, maar wat nu als meneer Verwoerd, van wie ik persoonlijk begeleider ben, niet meer kan eten of drinken? Om in leven te blijven zou hij dan een voedingssonde moeten krijgen. Is dat ook een levensverlengende handeling? Als die sonde nodig is en meneer Verwoerd krijgt hem niet, gaat hij dood. Zijn ouders willen dat hij rustig kan inslapen, zonder 'toeters en belletjes'. Moeten wij hen nu gaan vragen hoe zij denken over sondevoeding? Moeten wij met de arts overleggen? Of kunnen wij de hele zaak maar beter op zijn beloop laten? Tenslotte kan meneer Verwoerd ook nog overlijden aan een spontane hartstilstand. Dat kan best eerder gebeuren dan dat hij helemaal niet meer kan slikken.

Geacht teamlid,

Het komt regelmatig voor dat mensen geen levensverlengende behandeling meer willen. Het recht om een behandeling te weigeren is als het ware in beton gegoten. De enige uitzondering is: wanneer iemand niet weet wat hij doet. Dan mogen anderen beslissen, en zij mogen namens hem weigeren, maar moeten dat wel zó doen dat de beslissing in zijn belang is en overeenkomt met wat hij gekozen zou hebben.

Uit uw verhaal maak ik op dat meneer Verwoerd zelf hierover niets heeft besloten. Daar kunnen goede redenen voor zijn, maar uit uw brief kan ik dat niet opmaken. Want de vraag is of meneer Verwoerd inderdaad zelf geen levensverlengende handelingen

wil. Hij mag dan een ernstige verstandelijke beperking hebben, maar misschien kan hij genieten van kleine dingen, mooie indrukken, muziek. Of is de keuze van de ouders juist gebaseerd op de indruk dat hij ernstig lijdt aan het leven? Dat u dat aspect niet in uw brief noemt, is begrijpelijk maar tegelijk ook lastig.

Laten we ervan uit gaan dat het snor zit met die beslissing: geen antibiotica, geen beademing, geen reanimatie; een beslissing nadat de gevoelens van meneer Verwoerd goed zijn gepeild. Maar betekent dit dat hij straks ook geen sondevoeding krijgt, mocht hij die nodig hebben? Daarover bestaan twee

visies. Sommigen zien sondevoeding als een medische behandeling. Zij wijzen erop dat zo'n slang door de neus (of eventueel de buikwand) in het lichaam moet worden gebracht, en op de nóg sterkere afhankelijkheid van medische zorg dan er nu al is. Ergens moet je dan een grens trekken - ook namens je kind.

Anderen zeggen: sondevoeding is niets anders dan normale dagelijkse zorg. Je laat meneer Verwoerd toch ook nu nog niet doodhongerren? Veel mensen wijzen erop dat er geen gebod bestaat om iemand eindeloos

© 2009 www.aukeherrema.nl

Zelf een vraag?

Leg eens een moeilijke kwestie uit je werk voor aan de ethicus.

Stuur je vraag naar redactie Klik, postbus 8632, 3009 AP Rotterdam e-mail klik@mbp.nl.

door te behandelen, maar wél een gebod om de hongerigen te voeden. Is dan de beslissing om iemand niet met lepels te voeren ook een niet-behandel-beslissing?

Terecht zegt u: de situatie heeft zich nog niet voorgedaan. Ik zou het niet aan de ouders voorleggen. Dat is niet uw taak maar die van de arts, maar bovendien kun je je niet op alle scenario's voorbereiden. Vertrouwt u er maar op dat de arts wanneer het zo ver is, weet wat haar te doen staat. Uiteraard zal zij in overleg met de ouders beslissen om al dan niet sondevoeding te geven. En als zij een goede dokter is, zal ze ook een nauwkeurige inschatting hebben gemaakt van hoe meneer Verwoerd er verder aan toe is. Een *eigen* inschatting, want meneer Verwoerd is haar patiënt, niét zijn ouders. Het kan zijn dat iemand niet meer slikt omdat hij stervende is. Dan moet je dat proces niet willen rekken. Maar het kan ook zijn dat iemand sterft omdat hij niet meer eet en drinkt. In dat geval is het van belang om duidelijk te krijgen of meneer Verwoerd - op zijn manier - voedsel weigert, of juist wel degelijk zou willen eten en drinken, maar dat gewoonweg niet kan. Heeft hij nog zuigreflexen en slikreflexen? In dat geval is er een zwaarwegende reden om sondevoeding in gang te zetten. Ik raad u echter aan, dit soort overwegingen te bewaren voor het moment dat de nood echt aan de man is. • Theo Boer

3 november, congres **Crisis** in de zorg voor gehandicapten, wat te doen? In Almere. Ggz Drenthe, telefoon 06-25006442, e-mail monique.huizinga@ggzdrenthe.nl.

3 november, **Hersenletselcongres**. In Ede. Hersenstichting Nederland en Axonleertrajecten, telefoon 072-8881723, www.hersenletselcongres.nl.

5 november, jubileumcongres Meedoen en uitblinken, over **sport** en gehandicapten. In Ede. Nederlands instituut voor sport en bewegen, telefoon 0317-490900, www.nisb.nl/jubileumcongres.

5-7 november, symposium A global status quo on cerebral palsy with a view to the future. Over **cerebrale parese**. In Utrecht. Bosk, telefoon 030-2459090, www.bosk.nl.

5 november, studiedag **Floortime**, over de op spel gebaseerde, interactieve behandelmethode voor kinderen met ontwikkelingsproblemen. In Utrecht. Fortior, telefoon 06-40172907, www.fortior.info.

6 november, congres **Tijd voor leven**, in het kader van de week van de chronisch zieken. In Nieuwegein. Voor chronisch zieken, mensen met een beperking, mantelzorgers, en professionals. Zonmw, telefoon 070-349150, www.zonmw.nl/tijdvoorleven.

12 november, studiedag **Mediërend leren**. In Huis ter Heide. Vilans, telefoon 030-7892300, www.vilans.nl.

12 november, studiedag **Niet-aangeboren hersenletsel**. In Houten. Cce, telefoon 030-2679288, www.cce.nl.

13 november, studiedag Growing minds **autisme** programma, behandelmethode voor kinderen met autisme. In Utrecht. Fortior, telefoon 06-40172907, www.fortior.info.

13 november, congres **Spel** in therapie. Over kinder- en jeugdtherapie. In Utrecht. Ringroep, telefoon 030-2308450, www.ringroep.nl.

14 november, congres **Veiligheid**. In Huis ter Heide. Vraaggraak, telefoon 030-2363726, www.vraaggraak.nl.

14 november, ontmoetingsdag voor normaal begaafde **kinderen van ouders met een verstandelijke beperking**. Op verschillende plaatsen. PhiladelphiaSupport, telefoon 06-515595, e-mail j.bosch@philadelphiasupport.nl.

18 en 19 november, beurs Domotica en **slim wonen**. In Eindhoven. Stichting Smart Homes, telefoon 0497-514984, www.beursdomoticaenslimwonen.nl.

20 november, studiedag Ethiek in de zorg. Over de praktische en morele effecten van **marktwerking** in de zorg voor mensen met een beperking. In Veldhoven. Severinus, telefoon 040-2586311, e-mail directie@severinus.nl.

21 november, Oefendag opstellen **persoonlijk toekomstplan**. In Amsterdam. Osani, telefoon 06-38930343, info@osani.nl.

24 november, congres Eigen schuld? Aanpakken van **schulden** onder jongeren. In Utrecht. Medilex, telefoon 030-6933887, www.medilex.nl.

26 november, congres Werken met **Bopz** in de ouderen- en gehandicaptensector. In Driebergen. Medilex, telefoon 030-6933887, www.medilex.nl. •

Veel meer agenda-aankondigingen staan op onze website:

www.klik.org